

Valentin Silvestru

DE LA CUPLETISTUL SANDY-HUȘI LA ARTISTUL EMERIT AL. GIUGARU

ÎNTR-O CONVORBIRE CU... AMÎNDOI

Cine a văzut măcar o dată O noapte furtunoasă sau O scrisoare pierdută, fie la teatru, fie la cinematograful, cu greu și-l mai poate închipui pe jupin Dumitrache Titircă Inimă-rea sau pe venerabilul Zaharia Trahanache, cu alt chip, alt nume, altă privire ori alt glas decât acelea ce le-au fost împrumutate de actorul Alexandru Giugaru. E unul din acei artiști rari, care se dăruie într-un asemenea mod categoric personajului și și-l însușesc, din text, cu atita apropiere, încât îi dau o identitate scenică aproape definitivă.

Artist emerit, decorat cu Ordinul Muncii, unul din actorii de bază ai colectivului Teatrului Național „I. L. Caragiale”, Alexandru Giugaru a parcurs, ca să ajungă aici, un drum lung, cu zbucium greu. Stăm de vorbă despre această cale de-o viață, într-o încăpere răcoroasă din casa artistului, admirând o vitrină cu sticle auriu împodobite cu zeci de etichete multicolore :

— Pe unde am trecut în turneele mele în Europa — zîmbește amfitrionul — am luat cîte o probă de vin spre amintire.

— Despre care turnee e vorba ?

— Despre cele de după 23 August, bineînțeles, cînd ne-a trimis statul la Paris, Veneția, Moscova, Zaporojie, Chișinău.

Înainte de Eliberare am făcut turnee mai ales în cartierul Grivița, de la „Roma” la „Volta-Buzești”, de acolo la „Model”, pe urmă la „Marconi”...

— La „Marconi” ?

— Da, la cinema „Marconi”. Dădeam reprezentații în pauze de film, de două sau de trei ori pe seară. Eu am inaugurat acolo spectacolul-parodie.

— Parodie, după ce ?

— Adică așa : cînd se dădea la Național *Othello*, jucam și eu *Othello*, în versiunea mea. Cînd se juca *Femeia îndărătnică*, era și la „Marconi” un fel de *Femeie îndărătnică*. Dacă în centru, afișul era semnat de Soare Z. Soare, la noi regizorul iscălea *Lună Z. Lună*.

— N-ați încercat niciodată să intrați la Teatrul Național ?

— Am încercat. Și pe cînd eram cupletist de sală de cinematograful și, mai tîrziu, cînd eram de-acum angajatul companiei Bulandra. Nu m-au primit nici directorul Prodan, nici directorul Mavrodi. Prodan, în ale cărui piese într-un act, niciodată reușite, jucasem adeseori, m-a primit în audiență cu mină surizătoare și mi-a făcut cunoscut că mă simpatizează mult în calitatea lui de autor, nu în aceea de director. Deoarece, ca director, „pînă la facerea bugetului...” Și ne-am despărțit. La Mavrodi, tot așa ; eram îmbrăcat în veșminte tare ponosite : „Ce vrei ?” — m-a întîmpinat. „Aș vrea să mă angajez la dumneavoastră” — am zis. „Aici ?” — s-a minunat el. „Dacă se poate...” „N-avem nevoie”. Scurt. Am hotărît atunci, în gîndul meu, să nu mai bat niciodată la ușa Naționalului.

— Când ați început propriu-zis să jucați teatru ?

— Cred că prin 1912, când am venit la București. Eu sînt de felul meu de prin părțile Hușilor, și am apărut în Capitală trimis fiind de tata la o școală de meserii de pe lîngă atelierele comunale. Tata era acar, și visul lui, săracu', era să mă vadă cîndva impiecat de mișcare. Visul meu însă era să mă văd actor. Lîngă internatul școlii, la cinematograful „Jupiter”, se producea seară de seară trupa unuia Iorgu Tomescu, care pentru mine era pe atunci cel mai mare actor al lumii. Fugeam noaptea, pe furiș, din dormitorul comun și participam la fiecare reprezentație. Mi-am luat într-o zi inima în dinți și m-am prezentat idolului meu artistic, ca să-i vorbesc despre „vocația” mea. Prima întrevvedere s-a soldat cu punerea mea pe fugă ; dar nu m-am lăsat și tot am intrat în trupă.

— Și care au fost primele roluri ?

— Roluri ? Nu e prea exact spus „roluri”. Mai bine, „primele sarcini” : măturatul scenei, tragerea cortinei, căratul bagajului actorilor și altele de aceeași natură. Tinerii de azi, care intră din Institut în teatru și primesc roluri de prima mînă

în film sau pe scenă, chiar de la debut, nici nu-și pot imagina măcar ce însemna, odinioară, „a intra în teatru...” După o percheziție făcută de pedagogi în lădița mea de elev provincial — în care s-au găsit mustăți, barbișoane, cutii goale de fard și hîrtii cu cuplete —, am fost dat afară din școală. Eram liber să devin artist, dar tot atît de liber să mor de foame ca vagabond bucureștean. După cîtăva vreme de asemenea cutremurătoare libertate, l-am înduplecat pe un oarecare, cunoscut ca autor, să-mi dea cu împrumut un cuplet, o pălărie, o lavalieră și o redingotă. Eram bine pregătit pentru a apărea în fața publicului și m-am și înfățișat, curajos, într-o speluncă din Calea Griviței.

N-am apucat însă să-mi termin „numărul”. Lăutarii din local, care-și câștigau și ei cu chiu cu vai o piine acolo, au văzut în mine un fel de „concurrent” și am fost expulzat cu huiduieli. Atunci am avut ideea să întreprind un turneu pe cont propriu la sate. Mi-aduc bine aminte de această primă călătorie artistică, mai ales cînd privesc la autobuzele confortabile cu care echipele noastre se deplasează astăzi la sate, și cînd știu cum sînt primite cu flori de autoritățile locale, de țărani muncitori. Și eu eram întîmpinat de autorități. Umblam pe jos din sat în sat, singur, cu toată averea în lădița din spinare, și mă arătam în primul rînd șefului postului de jandarmi. Dacă-i smulgeam învoirea să spun o poezie ori un cuplet la o serbare locală, bine. Dacă nu, porneam mai departe, peste deal.

— *Cînd a încetat această „artă pe cont propriu”?*

— În 1916, cînd am fost angajat într-o trupă de revistă, al cărei director, primul meu director, a fost Titi Mihăilescu. În 1917, am intrat într-o companie de operetă, condusă de Stănescu Cerna și Aurel Bobescu, pe care am întîlnit-o în timp ce era în turneu — și am pornit-o, cum se pornea pe atunci, de-a lungul și de-a latul țării. În timpul acesta, bietul tata cerceta fiecare circ și fiecare bilci care trecea prin Huși, întrebîndu-i pe artiști, pe directori, pe oamenii de serviciu, dacă nu cumva se află la ei, printre cei ce joacă pe sîrmă sau înghit săbii, și unul Giurgaru Alexandru, zis Sandy-Huși...

Am ajuns din nou în Capitală, prin 1919, tot fără angajament, tot dornic să fac teatru. Am aflat că se pun bazele Operei la teatrul numit „Eforie”. Mi-au

Pe scena teatrului „Cărăbuș”, împreună cu Const. Tănase și Aurel Munteanu

dat un rolșor în opera comică *Fata tamburului major*. În timp ce repetam, s-a închis teatrul. Ne-am mutat cu repetițiile și cu „bazele” Operei în altă sală, lângă Banca Națională. Am jucat aici în *Fata tamburului major*, și în calitate de... corist în *Faust*, *Rigoletto*, *Lucia de Lamermoor*, pînă ce într-o bună zi, venind la teatru, am găsit lacătul pe ușă. Se închisese fără să știm, peste noapte. Cine ar crede astăzi că s-a putut întîmpla ca un teatru să se închidă fără să fie înștiințați actorii, fără să li se plătească drepturile, fără să li se spună încotro să se îndrepte?... Alte vremuri, cu totul alte vremuri...

— *Dar vocația era mai tare decît mizeriile...*

— Da, era mai tare. Am intrat într-o trupă de „artiști de cinematograf”, adică de „programe” la cinema. Nu realizam, după săptămîni de muncă, nici măcar mesele zilnice. Am căutat altă trupă; la cinema „Marconi” se repeta revista *Usucă-te*. M-am angajat acolo. Ne-am uscat și la propriu cu toții, căci era vară și jucam în sală, pe o nădușeală cumplită. După mai bine de un an, am trecut la alt cinematograf...

— *De ce schimbați mereu trupele? Care era rațiunea acelor numeroase „turnee în cartier”?*

— Nu de bine le schimbam. Din cauza nemulțumirilor. Un patron îți cerea să joci în prea multe reprezentații în aceeași zi, ceea ce ducea la epuizare fizică. Altul te obliga să-ți faci numărul ca la alergări, în cea mai mare viteză, ca să cîștige încă o reprezentație cinematografică în spațiul unei zile. Altul te șicana la plată, întîrzia, scădea „renunțarea” sub diferite pretexte, și așa mai departe. Puțini știau azi ce însemna să fii „actor la cinematograf” și în ce condiții erai angajat. Și că, de fapt, noțiunea de „salariat” nici nu era folosită în raporturile dintre patroni și artiști. Pe atunci erai angajat pe o lună, sau pe două, maximum trei.

— *Și cum vă plăteau?*

— După actor. Dacă patronul avea nevoie de el, îi dădea mai mult; dacă nu, îl plătea uneori aproape în rîs.

— *Dar condițiile de lucru, cabinele?*

— Ce cabine? Erau niște odăițe în spatele ecranului — dacă erau. Cinematograful nu fusese construit pentru actori, ci pentru filme, cu o sală cît mai încăpătoare, ca să intre cît mai multă lume. Unde se îmbrăcau actorii, nu interesa. Te înghesuiai cum puteai. Nu era teatrul de azi, cu cabine luxoase, oglinzi, canapele comode, nu venea nimeni să te machieze. Îți dădeai singur cu niște cîrmîz pe obraz, cum te pricepeai.

— *În afară de acest gen de teatru, după cite știu, ați jucat și teatru dramatic.*

— S-a găsit la un moment dat un prieten care mi-a cerut actele ca să mă înscrie la Conservator. I le-am dat. Era prin anul 1922. Trecuse multă vreme și aproape uitasem. Cînd, într-o zi, îmi spune pe stradă: „Poimîine te prezinti la examen. Te-am înscris”. „Cum așa? Habar n-am de nimic”. „Învață și tu ceva, de exemplu rolul Catindatului din *D-ale carnavalului*”. M-am prezentat, nu tocmai în apele mele. În comisie erau Lucia Sturdza Bulandra, Ion Livescu, N. Soreanu, Nona Ottescu, Nottara... Eu fusesem propus pentru anul II, nu pentru anul I, fiindcă eram de acum actor, aveam și o insignă de la Societatea „Scena”. Încep să spun rolul, mă poticnesc, îmi suflă unul, dar era cam bilbiit... „Destul — zice Livescu, privindu-mă rece prin monoclu — altceva mai știi?” „Nu”. „Mulțumesc”. M-am lămurit imediat și am plecat. Peste două zile am fost chemat de directoarea companiei Bulandra. „N-ai reușit la examen — mi-a spus — dar să vii la mine la clasă, în anul II. Să știi însă că sînt rea”. Așa o fi fost, dar mie mi-a prins bine. Chiar din timpul cursurilor am și fost angajat în companie.

Printre primele roluri ce mi s-au încredințat aici, a fost și Zemleanika din *Revizorul*, cu care am făcut și turneu. În rolul lui Hlestakov juca V. Maximilian.

O vreme am jucat revistă în compania lui C. Tănase. Aici primeam mereu scrisori de la Victor Ion Popa, să vin la teatrul unde era el director. M-am hotărît tîrziu, dar m-am hotărît. Am jucat acolo *Mușcata din fereastră*, *Zile vesele după război* de M. Sadoveanu, și altele. Pînă în 1945 am lucrat sub îndrumarea lui Victor Ion Popa, cu unele mici întreruperi, printre care un scurt stagiul la Teatrul „Maria Ventura”, unde am interpretat rolul lui Tache din *Tache, Ianke și Cadîr*.

Apoi, m-am angajat la Teatrul „Maria Filotti”. În 1945, Niky Atanasie m-a chemat să joc în comedia *Bal la Făgădău* de Aurel Baranga. Am jucat cu succes. Aurel Baranga a spus, după premieră: „Dumneata trebuie să vii la Național”.

„Nu mai vin — i-am zis — am „fost“ de două ori și m-am lecutit“. Dar erau alte vremuri. De data asta, m-a chemat directorul însuși. Mi-a înmănat un contract și o piesă. În 1946 am semnat contractul și am învățat rolul. Era rolul din *Bădăranii* de Goldoni, pe care-l joc și azi. Și contractul, după cum vezi, e în ființă și azi.

— *Cum caracterizați această primă epocă din cariera dumneavoastră?*

— O epocă de *haiducie artistică*: multe suferințe, multe necazuri, foarte puține încurajări și multă luptă de unul singur. Statul te lăsa în voia sorții. Protipendada te disprețuia.

Iar această a doua epocă a vieții mele, care a început după Eliberare, aș numi-o *epoca mea de aur*. Acum mi s-a împlăcut tot ceea ce visam — sau nici nu visam ca actor. Eu am cîntat și la berărie, am jucat și la cinematograful, ori la grădina, am trecut prin teatrul improvizat, prin operetă și revistă, dar acum am ajuns acolo unde totdeauna am rîvnit să ajung. Aici, la cel dintîi teatru al țării, am jucat roluri foarte frumoase și cred că voi mai juca multe altele. Mă simt nespuse de bine și nu-mi doresc decît să fiu de folos prin arta mea și de acum încolo.

— *Ce părere aveți despre stadiul în care se află astăzi teatrul nostru?*

— În primul rînd, vreau să subliniez că partidul și statul nostru democrat-popular fac tot ce se poate face pentru artiști, că ni se dă posibilitatea să fim oameni adevărați, să înțelegem masele și să fim înțeleși de ele. Noi, actorii, cei peste o mie de actori cîți sîntem în țara asta, trebuie să mulțumim partidului și guvernului pentru că am ieșit din mizeria de odinioară și pentru că trăim viața demnă și plină de satisfacții pe care o trăim azi. Reamintesc pentru cine nu știe, ori pentru cine știe dar se face a uita: ce făcea înainte un actor de periferie? Stătea la cafenea și ofta după angajament. Nu-l lua nimeni, nimeni nu era interesat dacă din omul acesta poate să izbucnească o flacără. Dacă se nimerea un patron care să-l angajeze, bine, dacă nu, crăpa de foame. La cafenea, actorul, șomer perpetuu, căpăta pomană de la unul o țigară, de la altul o cafea ori o porție de mîncare. Or, astăzi, nu joci, numai dacă nu vrei cu tot dinadinsul. Orice teatru de stat din

În Postelnicul Manolachi din „Matei Millo“ de Mircea Ștefănescu — Teatrul Național „J. L. Caragiale“

În rolul lui Holdemulte din piesa „În Valea Cucului“ de Mihai Beniuc — Teatrul Național „J. L. Caragiale“

țara întreagă oferă condiții foarte bune de muncă și de realizare personală. Trebuie să fim recunoscători celor care ne îndrumază, pentru tot ce s-a făcut și se face azi ca arta țării noastre să se ridice mereu mai sus.

— Cum apreciați rolurile care vă sînt încredințate în colectivul Teatrului Național? În general, sînteți socotit ca un interpret ideal al rolurilor cunoscute din piesele lui Caragiale. Dar, probabil că n-aveți numai aceste preferințe.

— Mie mi-au plăcut toate rolurile pe care le-am jucat la Național. Dar m-am simțit deosebit de bine în *Revizorul*, în rolul Primarului. De ce mi-a plăcut atît de mult? Pentru că a fost nevoie să mă lupt foarte greu pentru a mi-l însuși pe deplin. E un rol cu mare tensiune, de la început pînă la scena culminantă, și dă foarte mult de lucru actorului. Ce-i drept, m-a ajutat în crearea lui faptul că obiceiurile acestui primar se potrivesc cu cele ale primarilor moldoveni, de altădată, cunoscuți bine de mine. Am verificat cu bucurie adevărul personajului și calitatea interpretării, în turneul din Uniunea Sovietică, la Zaporojie, unde, după spectacol, doi vechi și buni actori sovietici au venit să-mi mulțumească și să mă îmbrățișeze.

— Presa apreciază adesea că sînteți un actor popular, că jucați într-un stil popular, și că tocmai de aceea aveți atîta... popularitate. Cum priviți această apreciere?

— Nu știu cum să spun... Poate că sînt popular, fiindcă stau peste drum de uzinele „Semănătoarea” și într-un cartier de oameni simpli, muncitori. Fără glumă însă, asta s-ar putea să provină și din aceea că, pentru mine, realismul înseamnă totul în artă. Eu trebuie să fiu în totul, din toate punctele de vedere, *acela* pe care-l joc și nimic altceva. Nu-mi place să șarjez, să afectez, să împoponez rolul cu farafasticuri; așa joc de cînd m-am urcat prima oară pe scenă și așa voi juca totdeauna.

Timpul nostru și concepțiile noastre de azi despre teatru îmi dau dreptate și mă încurajează să merg pe acest drum. Dacă de aici vine calificativul de *popular*, foarte bine.

— După Eliberare, ați avut multe satisfacții: ați primit roluri bune, distincții, titlul... Care împrejurare o considerați drept cea mai importantă pentru dumneavoastră în acești 15 ani?

— Momentul cînd am devenit actor al Teatrului Național și am simțit că se încheie definitiv viața de nesiguranță și provizorat pe care o trăisem pînă atunci.

— Să-mi îngăduiți să închei întrebările...

— Nu, îngăduie-mi mie să închei răspunsurile. Uite ce-aș vrea să spun la capătul „taifasului” nostru: mă bucur și eu, laolaltă cu poporul întreg, că sărbătorim pentru a 15-a oară 23 August, așa cum îl sărbătorim, cu rezultate bune și voie bună. Să sărbătorim în pace și a 30-a aniversare și toate cele ce vor urma. Erau și odinioară fel de fel de festivități. Se făcea paradă, se auzea cîte un discurs la radio, unii se bucurau, cei mai mulți n-aveau de ce, iar eu și alții ca mine ne îndreptam spre „grădinile” noastre, gîndindu-ne dacă patronul o să mai prelungească contractul, dacă o să vină lumea la spectacol, dacă „va prinde” cupletul... Sărbătoarea de acum e cu totul alta, iar eu sînt în rînduri, înțelegi? Manifestez și eu, pentru că mă simt una cu poporul.

